

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ GENEL YETERLİKLERİ ÜZERİNE İKİLİ KARŞILAŞTIRMA YÖNTEMİYLE BİR ÖLÇEKLEME ÇALIŞMASI

Yeşim ÖZER^{a*}, Meltem ACAR^b

^a Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kilis/TÜRKİYE

^b Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Edirne/TÜRKİYE

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Eğitim Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin hangisini “daha önemli” gördüklerinin belirlenmesidir. Çalışma, öğretmen yeterliklerinin, öğretmen yetiştirme politikaların belirlenmesinde, öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında, öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde, öğretmenlerin seçiminde, öğretmenlerin işi başarılarının, performanslarının değerlendirilmesinde, öğretmenlerin kendilerini tanıma ve kariyer gelişimlerinde kullanılması planlandığı için önem taşımaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 eğitim öğretim yılı Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğretmenlik programlarında öğrenim görmekte olan 169 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak “Öğretmen Yeterlikleri Değerlendirme Formu” hazırlanmıştır. Verilerin analizinde öğretmen yeterlikleri değerlendirme formu Thurstone’un karşılaştırmalı yargı kanununun V. Hal denklemi ile tam veri matrisinden ölçeklenmiştir. Ölçekleme çalışmasında öncelikle öğrencilerin altı öğretmen yeterliğini ikili olarak yapmış oldukları karşılaştırmalara ait frekans değerleri belirlenmiş ve ardından bu değerler ile frekans matrisi oluşturulmuştur. Ardından frekans matrisinin her hücreindeki değer toplam kişi sayısına bölünerek oranlar matrisi (P) elde edilmiştir. Oranlar matrisindeki hücre değerlerine karşılık gelen Z değerleri belirlenmiş ve birim normal sapmalar matrisi oluşturularak ölçek değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen ölçek değerleri küçükten büyüğe doğru sıraya konulduğunda bir öğretmende bulunması gereken yeterlikler, en öncül bulunması gerekenden son sırada bulunması gerekene doğru sıralanmıştır. Bu sonuca göre öğrencilere açısından bir öğretmende bulunması gereken en öncül yeterlik alanı “Öğrenciyi Tanıma” olarak belirlenirken bunu sırasıyla Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme”, “Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim”, “Öğrenme ve Öğretme Süreci”, “Okul-Aile ve Toplum İlişkileri” ve son sırada “Program ve İçerik Bilgisi” yeterliği izlemiştir.

Anahtar Kelimeler: İkili Karşılaştırmalarla Ölçekleme, Öğretmen Yeterliği.

ABSTRACT

The aim of this search is determined which general competence of teaching profession that determined by Ministry Education is more important for fourth-class-students of Education Faculty. Study matters due to being planned to used at determination of teacher training paths and teacher competence, at pre-service teacher training programs in institutions of higher education for teacher training, at in-service training of teachers, at the selection of teachers, at assessing the performance of the work and achievements of teachers, at recognition and career

* **Yazar:** yesimozer@kilis.edu.tr

development of teachers themselves. The study group of searching consists of 169 fourth-class-students who studied teaching programs at Education Faculty of University of Trace and University of Kilis 7 December. Teacher competence assessment form is prepared as a means of data collection. Teacher competence assessment form at analysis of the data is scaled with the law of comparative judicial Thurstone's V. The equation of state and from complete data matrix. Firstly, the adequacy of the six teachers had been done by students in dual-frequency values are determined as comparisons and then frequency matrix is built with this values. Then value for each cell of frequency matrix is obtained rates matrix (P) as divided by the total number of people. Scale values are calculated as determining Z values corresponding to cell values in rates matrix as creating unit normal deviations matrix. When scale values which is obtained is placed descending order, sufficiencies that a teacher must have, is ordered to the last from the premise. According to this result and the students, the premise sufficiency that teacher must have is determined as "Student recognition". This in tum learning and development observing, evaluation, personal and professional values, professional development, learning and teaching process, school-family and community relationship sufficiency of program and content Knowledge follow.

Key Words: *Scaling Binary Comparisons, Teacher Competence.*

GİRİŞ

Öğretmenler eğitim-öğretim ortamının temel unsurunu teşkil eder. Eğitim programlarının amaçlarına ulaşabilmesi öğretmenin niteliğine bağlı olarak değişecektir. Çünkü öğretmen, öğrenme ve öğretme süreçlerinde en etkin role sahip olan öğrenciyle sürekli etkileşim hâlinde bulunan, eğitim programının uygulanmasında sorumlu olan, öğretimi yönlendiren, eğitim-öğretimle ilgili değerlendirme çalışmalarını yöneten kişidir (Acar, 2010). Tekışık (1987)'a göre öğretmenlik, yetismekte olan nesli, ailesi, çevresi, milleti, devleti ve vatani için daima yararlı, yapıcı, yaratıcı iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirme sanatıdır. 1739 sayılı Milli Eğitim Kanununda ise öğretmenliği devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olarak tanımlanmıştır.

Öğretmenlik mesleği, özel uzmanlık bilgisi ve becerisi gerektiren bir meslek olarak kabul edildiğine göre, bu mesleği tercih eden insanların, mesleğin gereklerini tam olarak yerine getirebilmeleri için bir takım yeterliklere sahip olması gerekir (Şişman,2005). Yeterlik, bir rolü oynayabilmek için gerekli bilgi, beceri ve tutumlara sahip olma derecesi (Balcı, 2005) olarak tanımlanabilir. Öz yeterlik kavramı sosyal öğrenme kuramının öncülerinden olan Bandura'nın ortaya koyduğu ve davranış üstünde etkili olduğunu düşündüğü temel kavramlardan biridir (Senemoğlu, 2009). Bandura'ya (1997) göre özyeterlik algısı bireyin bir edimi, bir işi başarılı olarak gerçekleştirmede ne derece yeterli olduğuna ilişkin kendi hakkındaki inancı ya da algısıdır. Öğretmen yeterlikleri ise "etkili öğretim ve öğrenim için geliştirilen öğretim programlarını hayata geçirecek ve öğrencileri 21. yüzyıla hazırlayacak olan öğretmenlerde bulunması gereken bilgi, beceri ve tutumlar" olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2008-1). Öğretmen yeterlikleri genellikle öğretmenin neleri yapabileceğinin davranış düzeyinde ayrıntılarını içerir (TED, 2009).

Dünyada öğretmen yeterliklerini belirlemeye ilişkin çeşitli çalışmalar (TDA, 2007; Fitzsimons,1997; Darling-Hammond, 1996) yapılmıştır. Bu çalışmalarda farklı kategorilerde ayrı ayrı yeterlik alanları belirlenmiştir. Öğretmenlerin sahip olması gerekli görülen yeterlikler ve özellikler bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tartışılmaktadır. Eğitim Fakültelerinde gerçekleştirilen yeniden yapılandırma sonucu öğretmen yeterlik alanları ile ilgili bazı ölçütler belirlenmeye çalışılmıştır. Üç yeterlik alanına (alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi, genel

kültür) ilişkin olarak 50 yeterlik ifadesi belirlenmiştir. Bu çalışmadan bağımsız olarak MEB tarafından 2000’li yılların başında yapılan bir çalışmada, bu yeterlik alanları özel alan bilgi ve becerileri, genel kültür bilgi ve becerileri, eğitim ve öğretim yeterlikleri olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır. Bu yeterlikler 2002’de kitapçık olarak yayınlanmıştır. Daha sonra 2004’te kapsamlı bir doküman haline getirilmiştir (Şişman, 2009). Bu çalışmaların yanı sıra Türk Eğitim Derneği, uluslar arası alanda öğretmenlik mesleği standartlarının incelenmesi ve Türkiye’de ilköğretim öğretmenlerinin yeterlikleri değerlendirilerek öğretmenlik mesleği standartlarının geliştirilmesi için çözüm önerileri geliştirmek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir (TED, 2009). MEB üniversiteler ile iş birliği yaparak belirlediği yeterlikleri “Genel Yeterlikler” ve “Özel Alan Yeterlikleri” olarak sınıflandırmıştır.

Genel Yeterlikler, öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumları olarak tanımlanırken Özel Alan Yeterlikleri ise alanlara özgüdür. Genel Yeterlikte altı yeterlik alanı tanımlanmıştır. Bu alanları; A-Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim, B-Öğrenciyi Tanıma, C- Öğrenme ve Öğretim Süreci, D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme, E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri ve F- Program ve İçerik Bilgisi’dir. Bu yeterlik alanları Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı kılavuzda şu şekilde açıklanmıştır (MEB, 2008-2):

A-Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim, Öğretmen, öğrencileri birey olarak görür, değer verir. Öğrencilerin sosyal ve kültürel farklılıklarını, yaptıklarını ve ilgilerini dikkate alarak en yüksek düzeyde öğrenmeleri ve gelişimleri için çaba harcar. Yeni bilgi ve fikirlere açıktır, kendisini ve kurumu geliştirmede etkin rol oynar. Mesleği ile ilgili mevzuatı izleyerek bunlara uygun davranır.

B-Öğrenciyi Tanıma yeterlik alanında ise öğretmen, öğrencinin tüm özelliklerini, ilgi, istek ve ihtiyaçlarını bilir, geldiği ailenin ve çevrenin sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini tanır.

C-Öğrenme ve Öğretim Sürecinde ise, öğretmen, öğretim ve öğrenme süreçlerini planlar, uygular ve yönetir. Öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlar.

D-Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme yeterlik alanında ise öğretmen, öğrencilerin gelişim ve öğrenmelerini değerlendirir. Öğrencilerin kendilerini ve diğer öğrencileri değerlendirmelerini sağlar. Ölçme sonuçlarını daha iyi bir öğretim için kullanılır; sonuçları öğrenci, veli, yöneticiler ve öğretmenlerle paylaşır.

E-Okul-Aile ve Toplum İlişkilerinde ise öğretmen, okulun bulunduğu çevrenin doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini tanır. Aileleri ve toplumu eğitim sürecine ve okulun gelişimi ile ilgili çalışmalara katılmaları yönünde teşvik eder.

F-Program ve İçerik Bilgisi yeterlik alanında öğretmen, Türk Milli Eğitim Sisteminin dayandığı temel değer ve ilkeler ile özel alan öğretim programının yaklaşım, amaç, hedef, ilke ve tekniklerini bilir ve uygular.

Yukarıda belirtilen öğretmen yeterliklerinin, öğretmen yetiştirme politikaların belirlenmesinde, öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarında, öğretmenlerin hizmet içi eğitiminde, öğretmenlerin seçiminde, öğretmenlerin işi başarımlarının, performanslarının değerlendirilmesinde, öğretmenlerin kendilerini tanıma ve kariyer gelişimlerinde kullanılması beklenmektedir (MEB, 2008).

MEB'in belirlemiş olduğu öğretmenlerde bulunması gereken genel yeterlik alanlarının, öğretmenlik programlarındaki yerine bakıldığında, öncelikle YÖK'ün belirlemiş olduğu öğretmenlik mesleğine yönelik pedagojik formasyon derslerini incelemekte yarar vardır. Bu dersler; Eğitim bilimine giriş, Eğitim psikolojisi, Öğretim ilke ve yöntemleri, Ölçme ve değerlendirme, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, Topluma hizmet uygulamaları, Okul deneyimi, Sınıf Yönetimi, Rehberlik, Öğretmenlik Uygulaması (YÖK; 1998a, s.83-84). Öğretmen adaylarından bu derslerde beklenen davranışlar ise şu şekildedir;

Eğitim bilimine giriş; bu dersin genel amacı, eğitim biliminin temel kavramlarını tanımak, eğitimin sosyal, psikolojik, felsefi, politik, ekonomik ve tarihsel temellerini irdelemek, eğitim biliminde araştırma yöntemlerini tanımak, öğretmenlik mesleği ve öğretmenin niteliklerini açıklamak, öğretmen eğitiminin özelliklerini ve gelişimini tanımak, öğretmen eğitimindeki gelişmeleri analiz etmek ve eğitim bilimindeki yönelimleri irdelemektir.

Eğitim psikolojisi; Eğitim-Psikoloji ilişkisi, eğitim psikolojisinin tanımı ve işlevleri, öğrenme ve gelişim ile ilgili temel kavramlar, gelişim özellikleri (bedensel, bilişsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişim), öğrenmeyi etkileyen faktörler, öğrenme kuramları, öğrenme kuramlarının öğretim süreçlerine yansımaları, etkili öğrenme, öğrenmeyi etkileyen faktörler (motivasyon, bireysel faktörler, grup dinamiği ve bu faktörlerin sınıf içi öğretim sürecine etkisi).

Öğretim ilke ve yöntemleri; Öğretimle ilgili temel kavramlar, öğrenme ve öğretim ilkeleri, öğretimde planlı çalışmanın önemi ve yararları, öğretimin planlanması (ünitelendirilmiş yıllık plan, günlük plan ve etkinlik örnekleri), öğrenme ve öğretim stratejileri, öğretim yöntem ve teknikleri, bunların uygulama ile ilişkisi, öğretim araç ve gereçleri, öğretim hizmetinin niteliğini artırmada öğretmenin görev ve sorumlulukları, öğretmen yeterlikleri.

Ölçme ve değerlendirme; Eğitimde ölçme ve değerlendirmenin yeri ve önemi, ölçme ve değerlendirme ile ilgili temel kavramlar, ölçme araçlarında bulunması istenen nitelikler (güvenirlilik, geçerlik, kullanılabilirlik), eğitimde kullanılan ölçme araçları ve özellikleri, geleneksel yaklaşımlara dayalı olan araçlar (yazılı sınavlar, kısa yanıtı sınavlar, doğru-yanlış tipi testler, çoktan seçmeli testler, eşleştirmeli testler, sözlü yoklamalar, ödevler), öğrenciyi çok yönlü tanıtmaya dönük araçlar (gözlem, görüşme, performans değerlendirme, öğrenci ürün dosyası, araştırma kağıtları, araştırma projeleri, akran değerlendirme, öz-değerlendirme, tutum ölçekleri), ölçme sonuçları üzerinde yapılan temel istatistiksel işlemler, öğrenme çıktılarını değerlendirme, not verme, alanı ile ilgili ölçme aracı geliştirme.

Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı; Öğretim Teknolojisi ile ilgili kavramlar, çeşitli öğretim teknolojilerinin özellikleri, öğretim teknolojilerinin öğretim sürecindeki yeri ve kullanımı, okulun ya da sınıfın teknoloji ihtiyaçlarının belirlenmesi, uygun teknoloji planlamasının yapılması ve yürütülmesi, öğretim teknolojileri yoluyla iki ve üç boyutlu materyaller geliştirilmesi öğretim gereçlerinin geliştirilmesi (çalışma yaprakları, etkinlik tasarlama, tepegöz saydamları, slaytlar, görsel medya (VCD, DVD) gereçleri, bilgisayar temelli gereçler), eğitim yazılımlarının incelenmesi, çeşitli nitelikteki öğretim gereçlerinin değerlendirilmesi, İnternet ve uzaktan eğitim, görsel tasarım ilkeleri, öğretim materyallerinin etkinlik durumuna ilişkin araştırmalar, Türkiye'de ve dünyada öğretim teknolojilerinin kullanım durumu.

Topluma hizmet uygulamaları: Topluma hizmet uygulamalarının önemi, toplumun güncel sorunlarını belirleme ve çözüm üretmeye yönelik projeler hazırlama, panel, konferans, kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konuşmacı ya da düzenleyici olarak katılma,

sosyal sorumluluk çerçevesinde çeşitli projelerde gönüllü olarak yer alma, topluma hizmet çalışmalarının okullarda uygulanmasına yönelik temel bilgi ve becerilerin kazanılması.

Okul deneyimi; Öğretmenin ve bir öğrencinin okuldaki bir gününü gözlemleme, öğretmenin bir dersi işlerken dersi nasıl düzenlediğini, dersi hangi aşamalara böldüğünü, öğretim yöntem ve tekniklerini nasıl uyguladığını, derste ne tür etkinliklerden yararlandığını, dersin yönetimi için ve sınıfın kontrolü için öğretmenin neler yaptığını, öğretmenin dersi nasıl bitirdiğini ve öğrenci çalışmalarını nasıl değerlendirdiğini gözlemleme, okulun örgüt yapısını, okul müdürünün görevini nasıl yaptığını ve okulun içinde yer aldığı toplumla ilişkilerini inceleme, okul deneyimi çalışmalarını yansıtan portfolyo hazırlama.

Sınıf Yönetimi; öğrenci davranışını etkileyen sosyal ve psikolojik faktörler, sınıf ortamı ve grup etkileşimi, sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama, sınıf içinde zaman kullanımı, sınıf organizasyonu, motivasyon, iletişim, yeni bir döneme başlangıç, olumlu ve öğrenmeye uygun bir ortam yaratma, sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilecek önlemler.

Rehberlik; öğrenci kişilik hizmetlerinin amaçları ve eğitim içindeki rolü, rehberlik hizmet alanlarının tanıtımı, rehberliğin genel ilkeleri, öğrenciyi tanıma, yönlendirme, bilgi toplama ve yayma, psikolojik danışma, yerleştirme, izleme, danışmanlık, araştırma ve değerlendirme, çevre ile ilişkiler, mesleki yönlendirme, özel eğitimin amacı ve özel eğitime muhtaç öğrencilerin saptanması ve eğitimi.

Öğretmenlik Uygulaması; Uygulama okulunda bir gün içinde yapılacak işleri belirleme, bir günlük plan hazırlama (planın gerektirdiği ortam, materyal ve ölçme araçlarını hazırlama), hazırladığı planı ya da plandaki bazı etkinlikleri uygulama, bir öğrenci için istenmeyen davranışları yönetme planı hazırlama, uygulama ve değerlendirme, bu dersteki uygulamalar ile ilgili özdeğerlendirme raporu doldurma, portfolyo hazırlama.

Belirlenen öğretmen yeterlikleri ve Eğitim Fakültelerinde verilen derslerin bazı noktalarda örtüştüğü görülmekle birlikte tam anlamıyla bir birliktelik de sağlanamamıştır.

AMAÇ

Türkiye’de öğretmen adaylarının sahip olması gereken genel ve özel alan yeterliklerinin değerlendirilmesine ilişkin birçok çalışma (Coşkun, Özer ve Tiryaki, 2010; Baysal, Arkan ve Yıldırım, 2010; Cubukcu, 2010; Yeşil, 2009; Karacaoğlu, 2008; Gelen ve Özer, 2008; Taşdemir, 2006; Walter ve Akdağ, 2005) yapılmıştır; fakat alanyazında bu yeterliklerin karşılaştırılmasına ilişkin bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin hangisini “daha önemli” gördüklerinin belirlenmesidir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Çalışmanın çalışma grubunu, Trakya Üniversitesi ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi Eğitim Fakültelerinin dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma için dördüncü sınıf öğrencilerinin seçilmesinin sebebi, bu öğrencilerin üç yıl boyunca öğretmenlik mesleği ile ilgili aldıkları eğitim, bir yıl sonrasında öğretmenlik mesleğine adım atacak olmaları ve bir

öğretimde bulunması gereken yeterlikleri belirlemede daha yetkin olacakları düşüncesidir. Çalışma grubunun öğretmenlik programlarına göre dağılımı aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Üniversite ve Öğretmenlik Programına Göre Dağılımı

Trakya Üniversitesi	N	%
Sınıf Öğretmenliği 1.Öğretim	41	24,3
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	19	11,2
Almanca Öğretmenliği	11	6,5
Sınıf Öğretmenliği 2.Öğretim	28	16,6
İngilizce Öğretmenliği	16	9,5
Kilis 7 Aralık Üniversitesi		
Türkçe Öğretmenliği	44	26,0
Toplam	169	100,0

Tablo 1’de öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversite ve öğretmenlik programına göre %24,3’ü Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesinin sınıf öğretmenliği 1. Öğretim, sırasıyla %11,2’si sosyal bilgiler öğretmenliği, %6,5’i almanca öğretmenliği, %16,6’sı sınıf öğretmenliği ikinci öğretim, %9,5’i İngilizce öğretmenliği programlarında ve %26,0’ı Kilis 7 Aralık Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği programında öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak, “Öğretmen Yeterlikleri Değerlendirme Formu” hazırlanmıştır. Formun hazırlık aşamasında, Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğretmen mesleği genel yeterlikleri kitabında yayımlanmış olduğu öğretmenlerde bulunması gereken genel yeterlik alanları seçilmiştir. Çalışma eğitim fakültelerinin çeşitli öğretmenlik programları üzerinde yürütüldüğünden genel yeterlik alanları ele alınmıştır. Belirlenen altı yeterlik alanı öğrencilerin ikili şekilde karşılaştırma yapabilecekleri şekilde düzenlenmiş ve veri toplama aracı oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışmada öğretmen yeterlikleri değerlendirme formu Thurstone’un karşılaştırmalı yargı kanununun V. Hal denklemi ile tam veri matrisinden ölçeklenmiştir. Bu amaçla, öncelikle öğrencilerin altı öğretmen yeterliliğini ikili olarak yapmış oldukları karşılaştırmalara ait frekans değerleri belirlenmiş ve ardından bu değerler ile frekans matrisi oluşturulmuştur. Frekans matrisinin her bir elemanı ikili karşılaştırmayı yapan toplam öğrenci sayısına bölünerek oranlar matrisi bulunmuştur. Oranlar matrisinin elemanlarına karşılık gelen z değerleri belirlenerek birim normal sapmalar matrisinin oluşturulmasına geçilmiştir. Birim normal sapmalar matrisinin en alt satırına her bir sütuna ait değerlerin toplamı alınmış ve bu satırdaki her bir z değerinin sütunlar boyunca ortalamaları hesaplanmış ve böylelikle ölçek değerleri bulunmuştur. Eksenin başlangıç noktasını z ortalama değerlerinin en küçüğüne kaydırmak için, en küçük z ortalama değerinin mutlak değeri tüm değerlere eklenerek ölçek değerleri sıralanmıştır. Son olarak elde edilen ölçek değerleri sayı doğrusu üzerinde gösterilmiştir. Ölçek değerlerinin iç tutarlılığının hesaplanması, gözlenen frekans oranlarının ölçek değerlerinden elde edilen gözlenen frekans oranları ile ne kadar uyumlu olduğu hesaplanarak yapılmaktadır (Turgut ve Baykul, 1992). Bu amaçla, uygulama verilerinin analizinden elde edilen ölçek değerlerinden hareket edilerek bir Z’ birim normal sapmalar matrisi ve bu matristen de teorik oranlar matrisi elde edilir. Teorik oranlar ile gözlenen oranlar arasındaki uygunluğa bakılır. Bu durumda öncelikle ölçek değerlerinin ortalama hatası hesaplanır. Elde edilecek küçük bir ortalama hata gözlemci yargılarının güvenilir olduğuna, büyük bir hata ise gözlemci

yargılarının güvenilir olmadığına işaret etmektedir. Bu uygunluk derecesinin anlamlı olup olmadığı ki kare testi ile yoklanır. Bulunan ki kare değeri ilgili serbestlik derecesinde belirlenen anlamlılık düzeyine göre tablo değeri ile karşılaştırılır. Hesaplanan ki kare istatistik değerinin tablo değerinden küçük çıkması ölçeğin iç tutarlılığa sahip olduğunun bir göstergesidir (Öğretmen, 2008).

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmada ölçekleme tekniklerinden ikili karşılaştırma yöntemi ile “öğretmen yeterlikleri” ölçeklenmiştir. Ölçekleme çalışmasında yapılan her aşama tablolar halinde gösterilmiştir. Öncelikle öğretmen yeterlikleri öğrenciler tarafından hangi yeterliğin öğretilmesinde daha önce bulunması gerektiğine ilişkin ikili olarak karşılaştırılmış ve karşılaştırma sonucunda her bir yeterliye ait frekans değerlerini gösteren frekanslar matrisi (F) tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmen Yeterlikleri İle İlgili Frekanslar Matrisi (F)

Yeterlikler	A	B	C	D	E	F
A		65	73	55	92	113
B	104		131	93	126	124
C	96	38		65	98	103
D	114	76	104		118	124
E	77	43	71	51		87
F	56	45	66	45	82	

Oluşturulan frekans matrisinin düzenlenmesi yönünde bir hata yapıp yapılmadığını kontrol etmek amacıyla frekans matrisinin her satır ve sütunun toplamalarının toplamları alınır. Bu iki toplamın birbirine eşit olması beklenir (Turgut ve Baykul, 1992). Bu kontrolden sonra hatanın olmadığı görülmüş ve işleme devam edilmiştir. Ardından, F matrisinin her bir elemanı ikili karşılaştırmayı yapan öğrenci sayısına bölünerek oranlar matrisi (P) bulunur. Araştırmada ikili karşılaştırmayı yapan öğrenci sayısı 169 olduğundan frekans matrisinin her elemanı bu sayıya bölünmüş ve P matrisi oluşturulmuştur.

Tablo 3. Öğretmen Yeterlikleri İle İlgili Oranlar Matrisi (P)

Yeterlikler	A	B	C	D	E	F
A	0	0,385	0,432	0,325	0,544	0,669
B	0,615	0	0,775	0,550	0,746	0,734
C	0,568	0,225	0	0,385	0,580	0,609
D	0,675	0,450	0,615	0	0,698	0,734
E	0,456	0,254	0,420	0,302	0	0,515
F	0,331	0,266	0,391	0,266	0,485	0

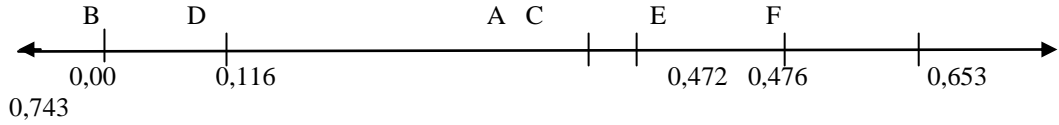
Oluşturulan oranlar matrisinde dikkat edilmesi gereken, matrisin esas köşegene göre simetrik olan elemanlarının toplamının bire eşit olması gerektiğidir. Bu kontrolün yapılmasının ardından, birim normal sapmalar matrisinin (Z) oluşturulmasına geçilmiştir. Z matrisi için, P matrisinin elemanlarına karşılık gelen z değerleri belirlenmiştir. Z matrisinin elemanları, esas köşegene göre işaret yönünden ters ve mutlak değer açısından eşittir. Tablo 4’teki matrisin her bir sütunun toplamaları bulunarak $\sum Z_j$ satırına yazılmıştır. Bu $\sum Z_j$ satırının toplamalarının sıfıra eşit olması gerekir. Ardından bulunan her bir sütunun toplamı uyarıcı sayısına bölünür. Burada

uyarıcı sayısı altı adet öğretmen yeterliğidir. $\sum Z_j$ değerlerinin altıya bölünmesiyle Z değerleri bulunmuştur.

Tablo 4. Öğretmen Yeterlikleri İle İlgili Birim Normal Sapmalar Matrisi (Z)

Yeterlikler	A	B	C	D	E	F
A		-0,293	-0,171	-0,453	0,111	0,436
B	0,293		0,756	0,126	0,661	0,624
C	0,171	-0,756		-0,293	0,202	0,278
D	0,453	-0,126	0,293		0,519	0,624
E	-0,111	-0,661	-0,202	-0,519		0,037
F	-0,436	-0,624	-0,278	-0,624	-0,037	
$\sum Z_j$	0,370	-2,460	0,398	-1,763	1,456	1,999
Z _{jort}	0,062	-0,410	0,066	-0,294	0,243	0,333
S _j	0,472	0,000	0,476	0,116	0,653	0,743

Tablo 4'e bakıldığında Z_{jort} değerlerinin en küçüğü B öğretmen yeterliğine ait olan -0,410 değeridir. Eksenin başlangıç noktası kaydırılarak S_j değerleri bulunur. Bunun için her bir Z_{jort} değerine -0,410 değerinin mutlak değeri olan 0,410 değeri eklenir. Bu eklemenin ardından elde edilen S_j değerleri A, B, C, D, E, F olarak adlandırılan altı adet öğretmen yeterliklerine ait ölçek değerleridir. Bu ölçek değeri bir sayı doğrusunda aşağıdaki gibi gösterilebilir.

Şekil 1: Altı Adet Öğretmen Yeterliğine ait Ölçek Değerlerinin Sayı Doğrusu Üzerinde Gösterilmesi

Öğretmen yeterliklerinin şekil 1'de gösterilen sıralamalarına göre, bir öğretmende bulunması gereken yeterlikler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Yeterliklerinin Ölçek Değerleri ve Sıraları

Öğretmen Yeterlikleri	Ölçek Değerleri (S _j)	Sıraları
A- Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim	0,472	3
B- Öğrenciyi Tanıma	0,000	1
C- Öğrenme ve Öğretme Süreci	0,476	4
D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme	0,116	2
E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri	0,653	5
F- Program ve İçerik Bilgisi	0,743	6

Tablo 5'e bakıldığında öğrenciler tarafından bir öğretmende öncelikle bulunması gereken önemli yeterlik alanı "Öğrenciyi Tanıma" olarak belirlenmiştir. Ardından sırasıyla "Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme", "Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim", "Öğrenme ve Öğretme Süreci", "Okul-Aile ve Toplum İlişkileri" ve son sırada "Program ve İçerik Bilgisi" yeterlik alanları yer almaktadır.

SONUÇLAR

Araştırmada üniversite dördüncü sınıf öğrencilerinden “öğretmen yeterliklerini” ikili karşılaştırma yaparak ölçeklendirmeleri amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 eğitim öğretim yılı Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde ve Kilis 7 Aralık Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğretmenlik programlarında öğrenim görmekte olan 169 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın amacı doğrultusunda MEB’in bir öğretilerde bulunması gereken altı genel yeterlik alanı dikkate alınarak araştırmacılar tarafından oluşturulan öğretmen yeterlikleri değerlendirme formu öğrencilere verilmiş ve bu yeterlik alanlarını ikili olarak karşılaştırma yaparak belirlemeleri istenmiştir. Öğrencilerden elde edilen bu sıralama sonuçlarından frekans değerleri yardımıyla frekans matrisi (F) oluşturulmuştur. Ardından frekans matrisinin her hücresindeki değer toplam kişi sayısına bölünerek oranlar matrisi (P) elde edilmiştir. Oranlar matrisindeki hücre değerlerine karşılık gelen Z değerleri belirlenerek birim normal sapmalar matrisi oluşturulmuş, bu matrisin her sütununa ait değerlerin toplamını gösteren bir satır elde edilmiş ve bu satırdaki her z değerinin sütunlar boyunca ortalamaları alınarak ölçek değerleri hesaplanmıştır. Z ortalama değerlerinin en küçüğünün mutlak değeri tüm z ortalama değerlerine eklenerek eksen başlangıcı kaydırılmıştır. Elde edilen ölçek değerleri küçükten büyüğe doğru sıraya konulduğunda bir öğretilerde bulunması gereken yeterlikler, en öncül bulunması gerekenden son sırada bulunması gerekene doğru sıralanmıştır. Oluşturulan bu sıra sayı doğrusu üzerinde gösterilmiştir. Bu sonuca göre öğrencilere göre bir öğretilerde bulunması gereken en öncül yeterlik alanı “Öğrenciyi Tanıma” olarak belirlenirken, bunu sırasıyla “Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme”, “Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim”, “Öğrenme ve Öğretme Süreci”, “Okul-Aile ve Toplum İlişkileri” ve son sırada “Program ve İçerik Bilgisi” yeterliği izlemiştir.

Araştırma sonucuna göre öğrenciler tarafından en öncelikli olarak “öğrenciyi tanıma” yeterlik alanının seçilmesi, öğrencilerin mesleğe henüz başlamamalarına rağmen, eğitim öğretim faaliyetlerinin en başında öğrenciyi tanımanın verilecek eğitimden çok daha önemli olduğunu düşündüklerini gösterir. Öğrenciler açısından en az öncelikli olan yeterlik alanının ise “program ve içerik bilgisi” olması, öğrencilerin kuramsal bilgidен çok sınıf içinde uygulamaya dönük alınan eğitimin daha etkili olacağını düşünmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Bu sonuçlar doğrultusunda, üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde verilen öğretmenlik eğitiminde öncelikle öğrenciyi tanımanın önemli olduğuna vurgular yapılmalı ve teorik bilginin yanında uygulamalı eğitim ağırlıklı olması gerekir. Bu sayede öğrenci (aday öğretmen) öğretmenlik mesleğine adım attığında yaşayacağı farklı deneyimlere hazırlıklı olabilecektir.

Öğretmen yeterlikleri üzerinde yapılan diğer çalışma sonuçlarına bakıldığında, Gelen ve Özer (2008) öğretmen adayları ve öğretmenlerin öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyleri hakkındaki görüşlerini iki farklı anket kullanarak değerlendirmişler ve araştırmalarının sonucunda öğretmen adaylarının hem genel olarak değerlendirildiğinde hem de altı alt başlık bazında değerlendirildiğinde, öğretmenlere oranla daha yüksek derecede mesleğin gerektirdiği yeterliklere sahip olduklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Çiltaş ve Akıllı (2011) ise öğretmenlerin iyi bir alan bilgisine sahip olmaları kadar nasıl öğretilerebileceği hakkında gerekli öğretim metotlarına da sahip olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmen, sosyal çevre ile iyi ilişkiler içinde olmalı ve öğrencilere gerekli rehberlikte bulunmalıdır; çünkü öğretmenler öğrencilerin hem öğretmeni, hem annesi hem babası yerinde olan arkadaşlarıdır. Dolayısıyla öğretmenler, öğrencilerin aileleri ile sürekli dayanışma içinde kalarak onların öğretimindeki olumsuzluklarını en aza indirmelidirler.

Karacaoğlu (2008)'nin öğretmenlerin yeterlik alanları ile ilgili yapmış olduğu çalışmasının sonucunda öğretmenlerin meslek bilgisi ve kendilerini geliştirme konularında kendilerini çok yeterli, alan bilgisi ve ulusal-uluslararası değerler konularında oldukça yeterli gördükleri belirlenmiştir. Hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin öğretmenlik yeterlilikleri algılarının daha yüksek olduğu, branşlara göre öğretmen algıları arasında fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Akbaşlı (2010)'nın yapmış olduğu çalışma sonucuna bakıldığında, öğretmenlerin meslekte alan bilgisi, genel kültür ve pedagojik formasyon bilgisi yeterliliği bakımından bilgi anlamında yeterli oldukları; ancak uygulamada bazı noktalarda eksik yanlarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bazılarının bu eksiklerinin farkında olduğunu ve yeterliliklerini geliştirmek için gayret içinde oldukları belirlenmiştir.

Yapılan bu çalışmalar öğretmenlerin kendilerini ne kadar yeterli gördükleri ile ilgilidir; ancak öğretmen adaylarının görevde bulunan öğretmenleri ne kadar yeterli gördükleri de önemli bir konudur. Bu konuyla ilgili Akpınar, Turan ve Tekataş (2004)'a göre öğretmenlik uygulaması için ilköğretim okullarında uygulama eğitimine giden öğretmen adaylarının, sınıf öğretmenlerini yeterli bulmakta; ancak, öğretmen adayları sınıf öğretmenlerini, öğretim materyali geliştirme ve kullanma ile özel alan bilgisine sahip olma nitelikleri bakımından orta düzeyde yeterli bulmaktadırlar.

Öztürk (2009)'ün sadece sosyal bilgiler öğretmenlerinin üzerinde yapmış olduğu çalışmasının sonuçlarına bakıldığında; sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yeterlik olarak “öğretme-öğrenme süreci” yeterlik alanından sonra “okul, aile ve toplum ilişkileri” yeterlik alanını en önemli yeterlik alanı olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Öz değerlendirme sonuçlarına göre ise; sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini yeterli görmeleri dikkate alındığında “okul, aile ve toplum ilişkileri” yeterlik alanının üçüncü sırada “program ve içerik bilgisi yeterlik alanının ise son sırada yer aldığı görülmektedir.

Yurdugül, Erdem ve Seferoğlu (2010)'na göre, öğretmen yeterliklerinin daha gerçekçi bir yaklaşımla gözden geçirilip düzenlenmesinde, ifadelerden bir yeterlik ya da başarımlı içermeyenlerin ayıklanmasında, performans göstergelerinin sağlıklı değerlendirmeler için gözlenebilirlik niteliğinin artırılmasında, öğretmenlerin öz değerlendirmelerinin bir değerlendirme boyutu olarak sürece alınmasında, eğitim programlarının öngördüğü becerilerin, öğretmen yeterlikleri olarak yeterlikler kapsamında daha geniş yer almasında yarar vardır. Araştırma sonucuna ve yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, öncelikle Eğitim Fakültelerinde verilen derslerin içerik ve amaçlarının, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinde kazanmaları gereken yeterlik alanlarına yönelik olarak hazırlanması gerekir. Böylelikle öğretmen adayları eğitim dönemleri boyunca daha verimli bir şekilde mesleğe hazırlanmış olacaklardır.

KAYNAKÇA

Acar, F.E. (2010). Sınıf Öğretmenliği Programından Mezun Olan Öğretmenlerin Türkçe Dersine İlişkin Yeterliklerinin Belirlenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 89-115.

Akbaşlı, S. (2010). Öğretmen Yeterlilikleri Hakkında İlköğretim Denetçilerin Görüşleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 39, Bahar.

Akdağ, I. ve Walter, J. (2005). Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterlik Duygusu, *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, III (4) 127-131.

Akpınar, B., Turan, M., Tekataş, H. (2004) Öğretmen Adaylarının Gözüyle Sınıf Öğretmenlerinin Yeterlilikleri, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004*, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.

Baysal, Z.N., Arkan, K. ve Yıldırım, A. (2010). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Aldıkları Lisans Eğitimine Göre Düşünme Becerilerinin Öğretimine Yönelik Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi, . *Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Elazığ, 630-633.

Coşkun, E., Özer, B. ve Tiryaki, E.N. (2010). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Özel Alan Yeterlik Algılarının Değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 123-136.

Cubukcu, F. (2010). Student Teachers' Perceptions of Teacher Competence and Their Attributions for Success and Failure in Learning, *The Journal of International Social Research*, 3(10),213-217.

Darling-Hammond, L. (1996). What matters most: a competent teacher for every child. *Phi Delta Kappan*, 78, (3), 193-200.

Gelen, İ. ve Özer, B. (2008). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (9), 39-55.

Fitzsimons, P. (1997). The Governance of Teacher Competency Standards in New Zealand, *Australian Journal of Teacher Education*, 22 (2), 7-19.

Karacaoğlu, Ö. C. (2008). Öğretmenlerin Yeterlik Algıları, *Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 70-97.

MEB, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü. (2008-1). *Öğretmen Yeterlikleri Öğretmenlik Mesleği Genel ve Özel Alan Yeterlikleri*, Devlet Kitapları, Ankara.

MEB, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü. (2008-2). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*, Devlet Kitapları, Ankara.

Öğretmen, T. (2008). Alan Tercih Envanteri: Ölçeklenmesi, Geçerliği ve Güvenirliği, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 507-522.

Öztürk, M. K. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına İlişkin Görüşleri, *Biliş*, Bahar / 2009, sayı 49: 113-126.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şişman, M. (2005). *Eğitim Bilimlerine Giriş*, Ankara: PegemA Yayıncılık.

Şişman, M. (2009). Öğretmen Yeterlikleri: Modern Bir Söyle ve Retorik, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 63-82.

Taşdemir, M. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin Planlama Yeterliklerini Algılama Düzeyleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (4)3, 287–307.

TED. (2009). *Öğretmen Yeterlikleri*, Türk Eğitim Derneği Yayınları.

Tekışık (1987). Türkiye’de Öğretmenlik mesleği ve Soruları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 2.

TDA (Training and Development Agency for Schools).(2007). Teacher Professionalism: Professional Teaching Standards. <http://www.tda.gov.uk/teachers/professionalstandards.aspx>

Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (1992). *Ölçekleme Teknikleri*, ÖSYM Yayınları, Ankara.

Yeşil, R. (2009). Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretim Yeterlikleri (Kırşehir Örneği), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 23-48.

Yurdugül, H., Erdem, M. ve Seferoğlu, S.S. (2010). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Öğretmenlik Yetiştirme Kurumlarındaki Öğretim Elemanlarının Görüşleri, *Uluslar Arası Öğretmen Yetiştirme Politikaları Ve Sorunları II*, 16-18 Mayıs, Beytepe-Ankara.

EK:**Öğretmen Yeterlikleri Değerlendirme Formu**

Merhaba değerli öğretmen adayları, aşağıdaki tabloda Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu öğretmenlerde olması gereken altı genel yeterlik alanı yer almaktadır. Sizden bu yeterlik alanlarını ikili olarak karşılaştırmanız istenmektedir. Bunun için ikili olarak verilen her yeterlik alanının önünde bulunan boşluğa en önemli (...2...) ve daha az önemli (...1...) olarak numaralandırma yapınız. Araştırmamıza olan katkınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Öğr. Gör. Yeşim ÖZER, Arş. Gör. Meltem ACAR

Öğretmen Yeterlikleri	
A- Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim	B- Öğrenciyi Tanıma
A- Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim	C- Öğrenme ve Öğretme Süreci
A- Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim	D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
A- Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim	E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri
A- Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim	F- Program ve İçerik Bilgisi
B- Öğrenciyi Tanıma	C- Öğrenme ve Öğretme Süreci
B- Öğrenciyi Tanıma	D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
B- Öğrenciyi Tanıma	E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri
B- Öğrenciyi Tanıma	F- Program ve İçerik Bilgisi
C- Öğrenme ve Öğretme Süreci	D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
C- Öğrenme ve Öğretme Süreci	E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri
C- Öğrenme ve Öğretme Süreci	F- Program ve İçerik Bilgisi
D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme	E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri
D- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme	F- Program ve İçerik Bilgisi
E- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri	F- Program ve İçerik Bilgisi